

Ks. prof. dr hab. Mirosław Stanisław Wróbel
Kierownik Katedry Filologii Biblijnej
I Literatury Międzytestamentalnej
Kierownik Sekcji Nauk Biblijnych KUL
Wydział Teologii
Aleje Racławickie 14
20-950 Lublin

Lublin, 10.09.2023 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej

Ks. mgr lic. Szymon Wróbel, „Agape Ojca i Syna Boga w Ewangelii św. Jana”, Kraków 2023, s. 206 mps.

Jednym z najważniejszych tematów Ewangelii św. Jana jest relacja pomiędzy Ojcem i Synem, która umożliwia zbawcze działanie Boga i kształtuje wspólnotę pierwotnego Kościoła. Relacja ta oparta jest na miłości (*agape*) i stanowi matrycę dla wszelkich relacji w wymiarze wertykalnym (człowiek – Bóg) i horyzontalnym (człowiek – człowiek). W ten ważny temat czwartej Ewangelii wpisuje się praca ks. mgr. lic. Szymona Wróbla, który jako przedmiot swych badań naukowych wybrał zagadnienie: „Agape Ojca i Syna Boga w Ewangelii św. Jana”. Praca ta została przygotowana na seminarium naukowym z teologii biblijnej pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Stanisława Hałasa SCJ. W niniejszej pracy autor stara się poprzez solidną egzegezę wydobywać bogate orędzie teologiczne Ewangelii Janowej w kontekście „agape”.

Rozprawa doktorska ks. mgr. lic. Szymona Wróbla liczy 206 stron i złożona jest z trzech rozdziałów. Są one poprzedzone bibliografią (5-28), wykazem skrótów (s. 29-30), wstępem (s. 31-59). Po trzech rozdziałach następują wnioski końcowe (s. 197-203) i streszczenie w języku angielskim (s. 204-206).

We wstępie (s. 31-59) autor przedstawia *status quaestionis* badanego zagadnienia w dziełach wczesnochrześcijańskich, u ojców Kościoła i pustyni, u mistyków i mistrzów życia duchowego, u doktorów Kościoła i pisarzy średniowiecznych, u reformatorów protestanckich, w doktrynie Kościoła rzymskokatolickiego oraz we współczesnej egzegezie. Zaproponowany podział ma bardzo szeroki zakres i w wielu punktach jest omawiany bardzo pobieżnie i skrótowo. We wstępie autor omawia także w sposób poprawny zakres znaczeniowy „agape” Ojca i Syna oraz metodologię pracy i układ treści w poszczególnych rozdziałach.

W rozdziale pierwszym pt. „*Agape* Ojca i Syna” (s. 60-105), którego tytuł jest bardzo bliski tytułowi całej pracy doktorant analizuje następujące teksty – J 3,35 o władzy Ojca, który wszystko ofiaruje umiłowanemu Synowi; J 10,17 – o Dobrym Pasterzu nagrodzonym za swoje poświęcenie; J 15,9 – o „*agape*” ojcowskiej a miłości Jezusowej oraz J 17,24 – o „*agape*” Ojca przed założeniem świata. Każdy z tekstów jest analizowany w szerszym kontekście z licznymi odniesieniami intertekstualnymi, pozwalającymi na głębsze omówienie badanych tekstów. Do lepszego zestawienia badanych tekstów doktorant posługuje się tabelami i wykresami, które precyzyjnie ilustrują związki intertekstualne. Po analizie poszczególnych tekstów następują wnioski, w których autor podsumowuje swoją egzegezę. W egzegezie autor posługuje się tekstem greckim z najnowszego wydania krytycznego Nowego Testamentu. W tekście występują także terminy hebrajskie ukazujące relacje terminologiczne z omawianymi tekstami.

Rozdział drugi pt. „*Agape* Syna do Ojca” jest najkrótszy (s. 106-125) i stanowi zwięzłą analizę egzegetyczną tylko dwóch tekstów: J 14,31 – „*agape*” Syna wyrażająca się w posłuszeństwie oraz J 15,10 – synowska „*agape*” w zachowaniu przykazań. Analogicznie do rozdziału pierwszego autor analizuje teksty w szerszym kontekście czwartej Ewangelii ilustrując swoje badania bardzo sugestywnymi tabelami i wykresami.

W rozdziale trzecim pt. „Określenia analogiczne i przejawy *agape* Ojca i Syna” (s. 126-196) doktorant omawia tematy precyzujące miłość Ojca i Syna w Ewangelii Janowej: a) „filia” Ojca do Syna; b) wzajemne trwanie Ojca i Syna; c) „bycie” Ojca w Synu, a Syna w Ojcu; d) zjednoczenie Ojca i Syna będące źródłem wszelkiej „*agape*”. Poszczególne tematy są ilustrowane tekstami, w których autor wykazuje się rzetelną egzegezą, na której buduje konkluzje teologiczne. Ponadto koncentruje on także swoją uwagę na skutkach „*agape*” Ojca i Syna: a) nauczanie Syna przez czerpanie od Ojca; b) posłanie Syna przez Ojca; c) patrzenie Syna na Ojca i d) cześć, słuchanie i chwała – okazywane Ojcu przez Syna. Rozdział ten stanowi rzetelną analizę wielu tekstów i konceptów Janowych ukazujących kunszt Ewangelisty w ujęciu tematyki miłości w swoim dziele. Każda z omawianych części w tym rozdziale jest zakończona podsumowaniem trafnie ukazującym najważniejsze wnioski z przeprowadzonych analiz. Pracę wieńczą wnioski końcowe (s. 197-203) syntetycznie i poprawnie podsumowujące przeprowadzone badania.

Praca ks. mgr. lic. Szymona Wróbla zasługuje na uznanie. Autor posługuje się analizą semajologiczną tekstu oraz egzegezą stosującą zabiegi retoryczne w celu lepszego ujęcia badanych treści. Egzegeza tekstów Janowych dotyczących terminu „*agape*” jest w niniejszej pracy w synchronii z określeniami analogicznymi (φιλεῖν; μένειν, ἐν ἑστίν; ἔν) oraz z określeniami ukazującymi przejawy „*agape*” (γινώσκω – οἶδα – διδάσκω; πέμπω –

ἀποστέλλω; ὁράω – βλέπω; τιμάω, ἀκούω i δόξα). Takie ujęcie pozwala zobaczyć koherencję i harmonię autora czwartej Ewangelii w ukazywaniu problematyki miłości.

W wielu punktach praca ma charakter nowatorski i twórczy. Wyniki zawartych w niej analiz stanowią ważny wkład w rozwój badań nad specyfiką orędzia teologicznego Ewangelii św. Jana. Praca jest napisana w sposób staranny i charakteryzuje się stylem klarownym i logicznym. Formułowane konkluzje oparte są na bardzo dobrze przeprowadzonych analizach. Wielkim walorem tej pracy są jasne wprowadzenia do poszczególnych paragrafów oraz podsumowania przy końcu każdego z paragrafów, które w sposób syntetyczny i jasny zbierają złożone dyskusje zawarte w korpusie poszczególnych paragrafów. Autor nie ogranicza się tylko w swej pracy do przedstawienia różnych opinii dotyczących interpretacji tekstów dyskusyjnych, lecz jasno wyraża swoje stanowisko podając przy tym swoje racje. Wykaz bibliografii i sporządzone przypisy wskazują, że doktorant dobrze posługuje się językiem angielskim, włoskim i niemieckim.

Mimo wielkiego wysiłku i starania by praca była jak najlepsza doktorant nie ustrzegł się braków i błędów. Poniżej podaję je w celu wykorzystania tych uwag przy przygotowaniu pracy do publikacji:

Wydaje się, że w temacie zbędnym jest dookreślenie „Syna Boga”, gdyż relacja „Ojciec-Syn” na kartach Ewangelii Janowej jest ukazana w sposób unikalny i ma istotny wpływ na wniknięcie w intencję autora (autorów) tego dzieła. Do ogólnego tytułu dobrze byłoby dodać podtytuł precyzujący charakter podjętych badań: np. analiza egzegetyczno-teologiczna wybranych perykop Janowych.

W bibliografii przy poszczególnych monografiach podawane jest tylko miejsce wydania bez wzmianki o wydawnictwie, co w pracy na tym poziomie można uważać za brak. W literaturze źródłowej biblijnej nie powinno być umieszczone dzieło „The Dead Sea Scrolls”. W literaturze przedmiotu oraz w literaturze uzupełniającej znajdują się komentarze, teksty patrystyczne, teksty gramatyczne, dokumenty Kościoła. Wymaga to uporządkowania i wyodrębnienia w bibliografii dodatkowych działów. W bibliografii brakuje ważnego dla podjętego tematu tekstu mojego autorstwa: „Who are the father and his children in Jn 8:44? The literary, historical and theological analysis of Jn 8:44 and its context”, Paris: Gabalda et Cie 2005. Lektura tej pracy mogłaby zmienić konkluzję na s. 56.

W przypisach w całej pracy brak jest alfabetycznego lub chronologicznego uporządkowania.

Na s. 33 i 50 brakuje numerów paragrafów. Tekst na s. 35 zawiera informacje zawarte w przypisie 10.

Na s. 41-43 literatura reformatorów protestanckich i doktryna oraz teologia Kościoła rzymskokatolickiego jest potraktowana w sposób bardzo zdawkowy.

Na s. 48 w tekście autor mówi o artykule Sáncheza, a w odniesionym do niego przypisie 92 przytacza artykuł L.S. Navarro.

Na s. 73 występuje luka w tekście.

Na s. 136 – niepotrzebnie dwukrotnie występuje słowo „ma”.

Praca doktorska ks. mgr. lic. Szymona Wróbla mimo tych mankamentów zasługuje na uznanie. Doktorant formułuje swoje konkluzje w oparciu o specjalistyczne badania nad tekstem biblijnym. Ma on bardzo dobrze opanowany warsztat egzegetyczny i świetne przygotowanie językowe. Praca ta stanowi niewątpliwą wkład dla współczesnej biblistyki wskazując jednocześnie na wiele nowych obszarów badawczych. Treść rozprawy zasługuje na wysoką ocenę. W związku z powyższym stawiam wniosek do Rady Dyscypliny Nauk Teologicznych Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II o przystąpienie do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Podczas lektury pracy zrodziły mi się następujące pytania:

1. Jak interpretować użycie *agape* i *fileo* w perykopie o nadaniu prymatu św. Piotrowi (J 21,15-19)?
2. Jakie teksty Starego Testamentu mogą stanowić tło do relacji miłości pomiędzy Ojcem i Synem w Ewangelii Janowej?

Ks. Mirosław S. Wróbel
Ks. Mirosław S. Wróbel